

BESRAMNI I GROTESKNI JASENOVAČKI KOKTEL

Na jasenovačkome popisu postoje čak i žrtve uz čija je imena navedeno da su stradale u Beogradu, Temišvaru, Auschwitzu, Đakovu..., ali unatoč tomu, autori ih ne žele ukloniti

Pišu: M. KOIĆ i NIKOLA BANIĆ

Ako se uspoređuju osobe s mrežnoga jasenovačkog popisa i one za koje se na temelju svjedočenja iz digitalnoga arhiva Yad Vashema zna da nisu stradale u Jasenovcu te ako se traže podudaranja u imenu, prezimenu, imenu oca, godini rođenja i mjestu rođenja ili se radi o bliskim mjestima, pri čemu se u obzir uzima-

ju samo do sada neobjavljene pogreške, onda je od provjerenih osoba iz Yad Vashema podudarno ime oca, godina rođenja i rodno mjesto s podatcima iz jasenovačkoga mrežnog popisa primjerice kod **Ervina Smelcera** (Poljska). U zagradama su mjesta na kojima su stradali prema iskazima iz Yad Vashema. **Inga Langfelder** (Auschwitz) još je jedna žrtva iz povratka u budućnost kod koje u napomenama jasenovačkoga popisa piše godina rođenja/smrti? 1999. – samo 44 godine nakon kraja Drugoga svjetskog rata. Podudarno ime oca i godina rođenja, ali ne i mjesto rođenja imaju **Lea Albahari** (Koprivnica), **Luna Albahari** (Đakovo*) i **Rafael Atijas** (Auschwitz), a podudarnu godinu i mjesto rođenja nalazimo kod **Teodora Grossa** (Loborgrad). Osim imena i prezimena, podudaran je još samo jedan identifikacijski podatak i to godina rođenja kod **Regine Abraham** (Auschwitz), **Klare Alkalaj** (Đakovo), **Regine Biller** (Đakovo*), **Milana Ingusa** (Auschwitz) i **Bele Hirschfeld** (Banjica, Beograd). U Yad Vashemu je Bela Hirschfeld muško, no na jasenovačkome je popisu došlo do promjene spola pa je sad Benjamin Hirschfeld s nadimkom Bela postao žensko, a autori jasenovačkoga popisa koristili su se pri tome podatcima iz velikosrpskoga memorandumskog projekta pompoznog naziva *Popisnice Anketnog odbora za utvrđivanje istine* (AOISV). Kod **Paule Kornhauser** (Đakovo) tako-

đer je podudarno samo godina rođenja, ali u napomenama jasenovačkoga popisa kao moguće mjesto smrti također se navodi Đakovo pa to potvrđuje da se vjerojatno radi o istoj osobi. Slični su slučajevi već u prethodnim člancima spomenuta **Malvina Goldstein** (Auschwitz) kod koje je podudarno mjesto rođenja Đakovo, a u napomenama u jasenovačkome popisu piše i podudarna godina rođenja, očito naknadno mijenjana iz razloga koje možemo lako prepostaviti. Kod **Simona Steinera** (Topovske šupe, Beograd) mjeseta rođenja iz Yad Vashema Vršac i jasenovačkoga popisa Deliblato nalaze se u istome južnom dijelu Banata, a u napomenama piše alternativno mjesto smrti Beograd. Dakle autori znaju za podatak da je Simon Steiner ubijen u Beogradu, ali ne žele maknuti žrtvu srpskih zločinaca s jasenovačkoga popisa. **Serafina Kohn** (Đakovo*) iz Yad Vashema, osim imena i prezimena, nema drugih podudarnosti sa Serafinom Kohn s jasenovačkoga popisa, ali prema podatcima iz napomena može se reći da se radi o istoj osobi s time da postoje sumnje da možda nije stradala u Đakovu već u Otoču i to prema podatcima vjerojatno ne 1943.* već 1944. ili 1945. što otvara mogućnost da je stradala u ratnim djelovanjima izvan logora. Kod **Paule Frisch** (Temišvar) u napomenama je čak doslovno citiran podatak iz Yad Vashema o mjestu smrti u izvornome obliku Timisoara. Prema napomenama u jasenovačkome popisu, možemo pozitivno usporediti **Esteru Katan** (Đakovo) i **Belu Krausa** (Auschwitz). Ni u jednome od ovih slučajeva iz Yad Vashema ne spominju se Jasenovac ili Stara Gradiška, to autori popisa sudeći prema napomenama nesumnjivo znaju i opet žrtve koje su stradale uglavnom izvan Hrvatske pripisuju „genocidnim“ Hrvatima. Ovo su bila relativno jednostavna podudaranja, no postoje i nešto složeniji slučajevi kojima treba posvetiti nešto više pozornosti.

Sve piše u napomenama

Laura Fischer prema jasenovačkome popisu rođena 1870., iz Lekenika južno od Zagreba, a u napomenama piše da je iz Vrbasza tj. Vrbasa u Bačkoj i da je stradala u Auschwitzu. U Yad Vashemu tri su zapisa o Lauri Fischer rođenoj 1870., u dva se navodi ime oca Jakov, također u dvama se zapisima navodi rodno mjesto Vrbas/Verbasz, a u jednome Lekenik. Zanimljivo je da se navode tri različita mjesta smrti Zagreb, Auschwitz i beogradski logor smrti Sajmište, ali ne i Jasenovac.

U jasenovačkome popisu nalaze se **Erna** i u prethodnim člancima spomenuta **Etelka Bresslauer**. Etelka Bresslauer je, prema jasenovačkome popisu, iz Pančeva, stradala u Jasenovcu. U napomenama piše alternativno ime Erna Breslaner. Kod Erne Bresslauer rođene 1938. pod napomenama u jasenovačkome popisu piše i ime Edna. U Yad Vashemu ima nekoliko Erni Bresslauer, ali one nemaju nikakve veze s Hrvatskom već s Berlinom, Leipzicom, Breslauom (Vroclav) i Amsterdamom. Iz napomena se vidi da su Etelka, Erna i Edna na neki način povezane. Etelka Bresslauer je, prema iskazima iz Yad Vashema, stradala u Đakovu, ali nema je na popisu žrtava iz Đakova. U originalnome iskazu o Etelki Bresslauer navedena su imena njezino djece: **Gideona**, rođenoga 1930. i **Edne**, rođene 1938. Za Ednu postoje iskazi da je bila u logoru Đakovo, ali ne zna se gdje je stradala. Slično je i s bratom Gideonom za kojega postoji jedan iskaz da je stradao u Đakovu i nekoliko njih prema kojima je mjesto

Inga Langfelder (Auschwitz) još je jedna žrtva iz povratka u budućnost kod koje u napomenama jasenovačkoga popisa piše godina rođenja/smrti? 1999. – samo 44 godine nakon kraja Drugoga svjetskog rata

smrti nepoznato. Na temelju navedenog amože se zaključiti da je Erna Bresslauer s jasenovačkoga popisa u stvari Edna Bresslauer i najvjerojatnije nije stradala u Jasenovcu.

Na jasenovačkome se popisu nalaze dva **Milana Freibergera** prema imenima očeva Josipov i Ladislavov. Za Milana Freibergera Josipova, koji je spomenut u jednome od prethodnih članka, u Yad Vashemu uglavnom piše da je nepoznato mjesto smrti, ali u jednome iskazu bratića navodi se talijanski logor u Hvaru na istoimenome otoku uz napomenu da je najvjerojatnije umro od gladi. Kod Milana Freibergera Ladislavova osim dvojbe o mjestu rođenja, Graz ili Zagreb, u svim iskazima rođaka mjesto smrti je nepoznato.

Od pet **Luna Levi** s jasenovačkoga popisa, jedna rođena 1887. je sudeći prema podatcima iz Yad Vashema vjerojatno stradala u Sokolcu. Sokolac je kasaba na planini Romaniji istočno od Sarajeva jakome partizansko/četničkome uporištu. Dvije Lune Levi rođene 1898. i 1899. stradale su u Đakovu, a za dvije Lune Levi, obje rođene 1905. rodom iz Banje Luke i Tuzle mjesto smrti nije navedeno, ali s obzirom na prebivalište postoje jake indicije da su smaknute u Beogradu.

Oko dva **Benjamina Atijasa** (1924. i 1927.) s jasenovačkoga popisa vlada prava zbrka. Benjamin Atijas iz Travnika najvjerojatnije je stradao u Jasenovcu, ali prema iskazima rođaka pravo ime oca vjerojatno je Behar (Behor, Bohor), a ne Avram i prema svemu sudeći najvjerojatnije su od njega nastala obojica s jasenovačkoga popisa uz dodatak da je godina rođenja u jednome slučaju preuzeta od Benjamina Atijasa rođenoga 1924. iz Sarajeva ili Zagreba, koji je živio i vjerojatno stradao u Zagrebu 1941., što je već spomenuto u prethodnim člancima.

Na jasenovačkome su popisu dvojica **Zdenka Kaisera**. Kod obojice piše da su rođeni iste 1914., kod jednoga je to označeno kao nepouzdan podatak, a u napomenama piše da je rođen 1930. i da nije stradao 1941. već 1944. To je dobar indikator da se radi o višestrukim prepravljanjima podataka. U notornome beogradskom „Spisku“ kod dvojice su Zdenka Kaiser navedene godine rođenja 1912. i 1930. i od te „dvojice“ će u jasenovačkom popisu nastati Zdenko Kaiser, sin Hermanov. U Yad Vashemu samo je jedan iskaz rođaka o Zdenku Keiseru, sudcu iz Osijeka, rođenome 1914. i stradalome u Auschwitzu 1942.

Na jasenovačkome su popisu dvije **Ane Weiss** rođene 1890. i 1935. i dvije **Hane Weiss** rođene također 1890. i 1935. To, naravno, nije slučajno jer nema slučajnosti na jasenovačkome popisu, tim više jer kod tri Ane/Hane piše da su iz Iloka, a kod

jedne Ane (1890.) ne piše mjesto rođenja, što je već spomenuto u prethodnim člancima. Hana Weiss rođena 1890. je prema napomenama u jasenovačkome popisu djevojačkog prezimena Štajmec. U jednome zapisu u Yad Vashemu spominje se Hana Weiss iz Tacova u tadašnjoj Čehoslovačkoj, danas u Slovačkoj, djevojačkoga prezimena Steinmetz, a prema iskazu brata stradale mjesto smrti je nepoznato. Kod Ane Weiss rođene 1935. situacija nije najjasnija jer nema imena oca, a prema nekim iskazima bila je u logoru kraj Gdanska i stradala u Auschwitzu. Prema navedenome može se reći da su Ane ustvari Hane i da nisu stradale u Jasenovcu.

Mazalta Atijas s jasenovačkoga popisa rođena je 1885.* u Sanskome Mostu, a stradala je 1941.* u Staroj Gradiški*. Svi podatci označeni zvjezdicom (*) su prema samim autorima popisa nepouzdani, dakle jako mnogo nepouzdanih podataka. U napomenama su navedene alternativne godine rođenja 1880., 1899. i iz Yad Vashema preuzet podatak o 1871. godini. Kao mjesto smrti u napomenama jasenovačkoga popisa navodi se Čehoslovačka i Jasenovac. Prema organizaciji preživjelih Židova iz nekadašnje Jugoslavije, Mazalta Atijas (1891.) stradala je u Đakovu, a na popisu žrtava iz logora Đakovo na mrežnoj stranici El Mundo Sefarad nalaze se dvije Mazalte Atijas rođene 1871. i 1891. To znači da je Mazalta Atijas s jasenovačkoga popisa stradala u Đakovu.

Mihail Kampos je prema jasenovačkom popisu rođen nepozdano odredene 1890.* ali u napomenama je navedena i 1885. pa to ukazuje da su i u ovome slučaju podaci iz Yad Vashema najvjerojatnije poznati crvenim kustosima, ali im ne odgova-

Za mjesto smrti, odnosno ubojsstva Simona Steinera, autori jasenovačkoga popisa znaju, a tako i pišu da je Beograd, ali ne žele maknuti žrtvu srpskih zločinaca s jasenovačkoga popisa

raju jer u Yad Vashemu piše da je Mihail Kampos stradao u Auschwitzu, a ne u Jasenovcu.

Na jasenovačkome popisu nalaze se otac i sin Adolf i Ladislav Löbl iz Čađavice, pri čemu je o Ladislavu već pisano u prethodnim člancima. U Yad Vashemu postoje zapis Fanje Arion Levi, djevojački Löbl, o ocu i bratu prema kojima su oni stradali u Auschwitzu. Fanja Arion Levi je svojim iskazima kao žrtve iz Auschwitza navela i svog strica Emanuela Löbla te bratića i sestričnu Marku i Ljubicu Kastenbaum. Svi su oni iz Čađavice, svi stradali u Auschwitzu i svi se nalaze na jasenovačkome mrežnom popisu. Na jasenovačkome popisu nalazi se još jedan Adolf Löbl, bez imena oca, rođen 1909., iz Tuzle. O toj navodnoj žrtvi u Yad Vashemu nema iskaza rodbine ili prijatelja. Okruglih 10 godina mlađi je od Adolfa Löbla iz Čađavice pa sve to povećava sumnju da se ovdje radi o još jednoj papirnatoj žrtvi.

Ninočka

Jedna od navodnih žrtava s jasenovačkoga popisa kod koje se nije moglo točno utvrditi gdje je stradala je **Nina Goldstein**. Prema jasenovačkome popisu rođena je navodno 1862.* ali autori popisa označili su taj podatak kao nepouzman. Isti je slučaj i s podatcima o godini 1942.* i mjestu smrti Stara Gradiška*. Prema podatcima u napomenama vidi se da su autorima poznati bar neki podatci iz Yad Vashema, no godine rođenja koje se navode u iskazima rođaka Nine Goldstein 1867. i 1875. nisu spomenute, ali je spomenuto djevojačko prezime Maler u inačici Mahler što je kasnije korišteno kod klonirane jasenovačke dvojnike kao nepouzman ime oca. Ipak, u napomenama jasenovačkoga popisa nije navedeno neko drugo ime, jasno je i zašto. Prema zapisu iz Yad Vashema, Nina Goldstein rođena 1867. stradala je u Hrvatskoj, ali ne navode se mjesto i okolnosti smrti. Autori jasenovačkoga popisa to znaju pa u napomenama piše alternativa da je mjesto smrti nepoznato. Prema godinama rođenja u napomenama jasenovačkog popisa može se zaključiti da je mlađa Nina Goldstein (1904.*) iz jasenovačkoga popisa vjerojatno kreirana dijelom od podataka svoje starije imenjakine s popisa, a dijelom od podataka o Nini Goldsteyn, rođenoj 1903. od oca Mikhaila, što fonetski podsjeća na "nepouzmanoga" Mahlera i tako se rođena Moskovljanka Nina Goldsteyn koja nije ubijena u nekome logoru u Hrvatskoj, vjerojatno u Hrvatskoj nikada i nije bila, u modificiranoj inačici našla na jasenovačkome popisu i to samo zato što joj se ime nalazi na popisu evakuiranih tijekom Drugoga svjetskog rata u okrugu Kandri u nekadašnjem SSSR-u

Varijabilni zemljopis

Od osam zapisa iz Yad Vashema o **Simkhi Kalderon** njih sedam temelje se na iskazima svjedoka, a šest ih se odnosi na nekoliko Simkhi Kaderon, sve rodom iz Makedonije. Jedini zapis koji odstupa od ostalih je iz srpskoga propagandističkoga pamfleta „Spisak žrtava rata“, memorandumskoga sljednika starijega komunističkog popisa iz 1964., a to je izvor za tri četvrte podatka s jasenovačkoga popisa. Uglavnom sve Simkhe Kalderon stradale su u njemačkim logorima kao što je Treblinka, a primjerice jedna Simkha Kalderon koja je živjela u Zagrebu stradala je u logoru Birkenau. Prema podatcima iz Yad Vashema može se rekonstruirati kako je vjerojatno nastala jasenovačka žrtva Simha Kalderon rođena 1885. iz Bosanske Gradiške. U napomenama kod Simhe Kalderon je podatak iz Yad Vashema prema kojem je rođena 1891. i stradala je u Treblinki 1943. U jednom zapisu iz Yad Vashema podatci su o Simkhi Kalderon iz Bitolja rođenoj 1887.: živjela je u Beogradu i tamo su ju 1942. u prvoj svjetskoj judenfrei državi ubili Srbi. Vjerojatno je kombinacijom ovih dviju Simkhi Kalderon postignut cilj da se krivica s pravih ubojica prebac na Hrvate, a Srbija kao pijemont svih jugošvena ostane čista.

Dvije **Berte Gross** s jasenovačkoga popisa imaju ukupno sedam svojih inačica u srbijanskome pamfletu „Spisak žrtava rata“, memorandumskome izdanju proskribiranoga i dugo vremena bunkeriranoga komunističkog popisa iz 1964., glavnog izvora za mrežni jasenovački popis. Starija Berta Gross s jasenovačkoga popisa rođena je navodno 1897.* iz Vinkovaca, a stradala je u Staroj Gradiški 1942. U napomenama su navedene još tri alternativne godine rođenja u rasponu od 15 godina

(1880., 1887. i 1895.). To je vjerojatno posljedica neodlučnosti kod preuzimanja podataka o nekoliko lažnih žrtava iz srpskih i komunističkih popisa. U srpskim i komunističkim popisima navode se tri odgovarajuće Berte Gross. Prva iz Vinkovaca, rođena 1888., stradala u Staroj Gradiški 1942., druga iz Varaždina, navodno živjela u Zagrebu, otac joj se navodno zvao David i ubijena je 1945., ali ne navodi se gdje. Vjerojatno je od te dvije Berte Gross kreirana jedna s jasenovačkog popisa. Treća Berta Gross iz ove skupine rođena je 1896., iz Zagreba, živjela u Kutini, a umrla je u logoru Đakovo 1941. Kao što je bilo i očekivano, ime Berte Gross ne nalazi se na popisu umrlih u logoru Đakovo. Iz navedenih podataka može se zaključiti da je Berta Gross frankensteinovski sastavljen od nekoliko papirnatih žrtava, a godina rođenja 1897.* od autora je označena kao nepouzman. To je novi prinos ovoj groteski koja se temelji na stvarnoj Berti Gross, rođenoj 1896., iz Kisača u Bačkoj, prema iskazu nećakinje nakon Drugoga svjetskog rata, navodno je stradao u getu Theresienstadt u tadašnjoj Čehoslovačkoj. To je vrlo diskuta-

izvrsene manje promjene na podatcima o drugim ljudima. Nije Berta Gross usamljena, možemo spomenuti još i ostatak obitelji: Aleksandra, Brunu i Silviju Grossa. Ima toga još i previše. Pravi **Gross-problem**, ali o tome kako od raznih Dejanovaca nastaju Drenovci drugom prilikom.

Na putu za Beograd

Manipulacije koje su vezane uz mjesto smrti hrvatske slikarice **Tine Morpurgo** opisane su u *Hrvatskome tjedniku* od 21. travnja 2016. u članku „Laž i pljačka u funkciji velikosrpske politike“. Marija Morpurgo majka je Tine Morpurgo. U Yad Vashemu u iskazima nećakinje i zeta samo se navodi da je ubijena, ali ne i gdje. Zna se da je cijela obitelj bila deportirana zajedno, ali oca Viktora, tj. Vittoria Haima, nema na jasenovačkome popisu. Prema nepouzmanome iskazu preživjele kćeri danom desetljećima nakon Drugoga svjetskog rata, navodno je stradao u getu Theresienstadt u tadašnjoj Čehoslovačkoj. To je vrlo diskuta-

Moskovljanka Nina Goldsteyn koja nije ubijena u nekome logoru u Hrvatskoj, vjerojatno u Hrvatskoj nikada ni nije bila, u modificiranoj se inačici našla na jasenovačkome popisu i to samo zato što joj se ime nalazi na popisu evakuiranih tijekom Drugoga svjetskog rata u okrugu Kandri u nekadašnjem SSSR-u

Druga Berta Gross s jasenovačkoga popisa samo je naizgled slična prethodnici. Razlika nije samo u nekoliko godina starosti kod rođenja ili u dvojni Stara Gradiška ili Jasenovac jer ona stvarno i ne postoji, već u jednom mnogo dubljemu problemu. Ova Berta Gross s jasenovačkoga popisa rođena je navodno u Drenovcima blizu Županje 1906.* od oca Davida*. Dva potonja podatka označena su kao nepouzmani od autora popisa. Međutim, podatak o mjestu rođenja premda nije označen kao nepouzman je i najzanimljiviji. Mjesto Drenovci kod Županje navodi se u jasenovačkom popisu kao mjesto rođenja kod još nekoliko Grossova. Prema iskazima rođaka u Yad Vashemu, postoje dvije Berte Gross, obje iz Srbije. Starija rođena 1900. rodom je iz Zrenjanina, živjela u Rumunjskoj pa tijekom Drugoga svjetskog rata u Nišu u južnoj Srbiji i tu se podatci počinju razlikovati, ali jedina je dvojba jesu li ju Srbi ubili u vojni smrti Beogradom u svojim plinskim kamionima, tzv. dušegupkama ili su ju Srbi ubili u logoru Crveni Krst na neki drugi način. Mlađa Berta Gross rođena je 1906. iz Dejanovaca u Srbiji, otac Filip, prema iskazu rođaka stradala je u Valpovu 1941. U Yad Vashemu postoji podatak iz srbijanskog memorandumskog pamfleta, preslikan iz komunističkoga popisa iz 1964. prema kojem je Berta Gross rođena 1904., otac joj se također zove Filip, ali više nije iz Dejanovaca u Srbiji, već iz Drenovaca u Hrvatskoj. Ta evolucija podataka nastavila se pa otac više nije Filip, već David, nije stradala u Valpovu, već u Jasenovcu. Kod manipulacija s jasenovačkim popisom stalna samo vječna mijena jest. Što se tiče mijene, zadnja se aktivna promjena na mrežnom jasenovačkom popisu u vrijeme pisanja ovog članka dogodila 7. rujna 2016., godine pri čemu su na popis dodani Jelena Hasura i Tomo Stjepanović te su

bilan podatak jer čak i u memorandumskome pamfletu „Spisak žrtava rata“ piše da je Viktor Morpurgo ubijen u Beogradu i to u studenome 1943. isto kad i većina dolje navedenih Židovki iz Splita. Prema iskazu nećaka u Yad Vashemu Elvira Lachs djevojačkoga prezimena Morpurgo, rođena u Goriziji 1878., stradala je u Auschwitzu 1944. Na jasenovačkome se popisu nalaze dvije Elvire Morpurgo iz Splita, starija navodno rođena 1901.* godine koja je od samih autora popisa označena kao nepouzman i mlađa rođena 1934. U svakome slučaju, bar za jednu Elviru Morpurgo u Yad Vashemu nema nikakve potvrde da je uopće postojala, a prema navedenim podatcima obje su vrlo upitne. Olgi Gaon-Morpurgo s jasenovačkoga popisa jedina slična žrtva iz arhiva Yad Vashemu o kojoj postoje iskazi neovisni o jugokomunističkim i velikosrpskim izvorima je Olga Morpurgo rođena 1871., iz Trsta, stradala u Auschwitzu. Da nešto nije u redu s podatcima o Berti Gaon s jasenovačkoga popisa vidljivo je iz podataka iz srbijanskog „Spiska žrtava rata“ u kojem se navode dvije Berte Gaon, obje iz Splita, i obje rođene 1927. Samo kod jedne navedeno je ime oca Isak. Glavna je razlika da kod jedne piše da je stradala u Staroj Gradiški u studenome 1943., a kod druge da je stradala 11. ožujka 1944. u Jasenovcu. Moglo bi se reći da su u jasenovačkom popisu jednostavno promiješali podatke i stvorili jasenovački koktel. Treba napomenuti da Berte Gaon, rođene otrilike 1927., nema u digitalnome arhivu žrtava iz Yad Vashema. Dobro je poznata epizoda iz Drugoga svjetskog rata kad su Nijemci nakon kapitulacije Italije deportirali Židove iz Splita u beogradske logore smrti gdje su svi ubijeni. Brojni su slučajevi s jasenovačkoga popisa u kojima se navode navodne jasenovačke žrtve iz Splita stradale 1943. ili 1944. u vrijeme kad

su svi deportirani za Srbiju i poubijani u tamošnjim logorima smrti i stratištima.

Zaključno se može reći kako je od 54 navedene žrtve s jasenovačkoga popisa u Hrvatskoj stradalo najviše 20 (37 posto). Od toga samo je jedan Benjamin Atijas vjerovatno stradao u Jasenovcu (2 posto), a tri žrtve iz Hrvatske stradale su u njemačkome logoru Loborgrad i talijanskome logoru na Hvaru (6 posto). Najviše ih je prema iskazima iz Yad Vashem stradalo u Auschwitzu 17 (31 posto). U Đakovu ih je stradalo 12 (22 posto), ali polovica ih se ne nalazi na popisu žrtava iz logora Đakovo pa se ne zna točno gdje su stradali. U srpskim logorima, pretežno u Beogradu, stradalo ih je minimalno 8 (15 posto). Jedna od žrtava stradala je u logoru Treblinka. U nekoliko slučajeva mjesto smrti je nepoznato, za jednu navodnu žrtvu nema potvrde da se uopće radi o stvarnoj osobi, a jedna navodna žrtva koliko je poznato nije stradala u logorima osim možda u Staljinovim komunističkim gulazima. Postoje jake indicije da je Jasenovac služio kao prolazna stanica na putu do krajnjih odredišta. Primjeri Tine Morpurgo, njezinih roditelja i rođaka iz Splita koji se većinom nalaze na jasenovačkome popisu, premda su ubijeni u Beogradu, ukazuju da su transpor-

tirani iz Splita možda preko Jasenovca do Beograda. Slično je u slučaju Malvine Goldstein i Irme Langfelder, koje su prema podatcima iz Yad Vashem rođene u Đakovu, a stradale su u Auschwitzu. Prema slučaju Paule Kornhauser, koja je iz okolice Požege, a deportirana je i stradala u logoru Đakovo, može se pretpostaviti da su i Židovke iz Đakova internirane prvo u najbliži logor, a to je bio logor u Đakovu, a zatim dalje u Njemačku, možda i preko Jasenovca. Prema dvama gore navedenim slučajevima može se reći da je nakon zatvaranja radnoga logora u Đakovu bar dio logoraša deportiran u njemačke logore. Neizravno na to ukazuje i podatak da od u ovom tekstu navedenih žrtava za koje u Yad Vashemu postoje zapisi da su stradale u Đakovu polovica njih nije na popisu žrtava logora Đakovo. Zatvaranje logora u Đakovu vremenski se podudara s puštanjem u funkciju nacističkoga logora Treblinka 2. Veliki dio žrtava iz logora Đakovo nalazi se i na jasenovačkome popisu, ali ne na temelju čvrstih dokaza već temeljem propagandno-političkih razloga. To je tema koju bi trebalo detaljnije istražiti. Prema navedenim podatcima može se zaključiti kako je Jasenovac bio i tranzitna postaja tj. Dulag na putu prema nacističkim i srpskim logorima smrti.

Deset ratnih generala na misi povodom 73. godišnjice ratnih zločina u Zrinu

zaslanstvo Hrvatskoga generalskog zbora u kojem je bilo deset ratnih generala na čelu s predsjednikom, umirovljenim generalom zbora Pavom Miljavcem nazočilo je 10. rujna u Zrinu u koncelebriranoj misi o 73. godišnjici zločina počinjenih od strane partizana nad mještanima toga starohrvatskog mjesta. Euharistijsko slavlje uz sudjelovanje više svećenika vodio je sisački biskup Vlado Košića, a propovijedao krčki biskup Ivica Petanjak, čiji su roditelji podrijetlom iz Zrina. Krčki biskup pozvao je pravnike i pravne stručnjake da se konačno riješi pitanje nepravde koja je nanesena Zrinu i Zrinjanima partizansko-srpskim zločinom te im vrati konfiscirana imovina. 'Naš čovjek ne doživljava svoju državu kao majku koja se brine za njega i za opće dobro društva, nego kao mačehu koja ima dvostruka mjerila: svojoj djeci daje sve, a drugu djecu drži kao služe. To su još uvijek posljedice komunističke izgradnje svijeta čiji danak još plaćamo i čijeg se naslijeda prošlosti nismo oslobodili', rekao je Petanjak.

General Miljavac izjavio je da su svojom nazočnošću željeli osvestiti jedan skriveni ratni zločin koji se dogodio tijekom Drugoga svjetskog rata, kad je mjesto Zrin zbrisano sa zemlje. Našom nazočnošću želimo ohrabriti

širenje istine o strahotama kojima je bilo izvrgnuto to mjesto, poduprijeti izgradnju crkve te dugogodišnja nastojanja da im se vratiti konfiscirano zemljište, rekao je Miljevac, dodavši da su time dali i prilog obilježavanju 450. godišnjice Sigetske bitke, koju je 1566. predvodio Nikola Šubić Zrinski, potomak utemeljitelja starog grada Zrina po kojem su dobili nadimak Zrinski.

Srbi u partizanskim odorama napali su 9. rujna Zrin i tom prilikom ubili više od stotinu

mještana uglavnom muškaraca, opljačkali i zapalili kuće te župnu crkvu, djecu, žene i starce protjerali, a posjede konfiscirali, pod izgovorom da sve ratne godine nisu mogli naći nikoga tko bi 'održavao vezu sa partizanima'. Mještanima za komunističke vlasti ne samo da nije bio dopušten povratak u Zrin, nego se duboko skrivala istina o zločinima. Posjedi koji su im oduzeti nakon protjerivanja još nisu vraćeni unatoč mnogim nastojanjima i apelima. (mc)

DODIKOV REFERENDUM UVOD U RASPAD BOSNE I HERCEGOVINE

21. obljetnica akcije *Maestral* u kojoj Hrvatskoj vojsci nije dopušteno osloboditi Banju Luku i protjerati srpske agresore preko Drine

Ove godine Dodik je slavio s Vučićem i patrijarhom Srpske pravoslavne crkve Irinejom 9. siječnja uz zvukove službene himne Srbije "Bože, pravde", bez ijednoga obilježja Bosne i Hercegovine, dok je hrvatska službena politika šutjela. Zar su hrvatski vojnici u operacijama poput „Maestrala“ ginuli uzalud?